

створення та втілення історій про ідентичність, коли лідери розказують історії «про себе та свої групи, про те, звідки вони походять і куди прямують, про те, чого бояться, проти чого борються і про що мріють» [3, с.14]. Головними героями в цих історіях виступають лідер та послідовники. Франко проголошував: «Ми боремося, щоб звільнити наш народ від впливу марксизму і міжнародного комунізму... Ми прагнемо звільнити цією боротьбою моральні, духовні, релігійні та культурні цінності, створені іспанським народом упродовж його славної історії. Слава іспанців у тому, що вони принесли на своїх багнетах захист цивілізації, зберегли християнську культуру і католицьку віру». (З промов Франко під час і після громадянської війни) [3, с.14].

Таким чином хотілося б підсумувати, що філософське бачення лідера здебільшого зосереджується на таких його рисах як харизматичність та здатність створювати історичний наратив для своєї нації. Франко в цьому сенсі – хрестоматійний приклад. В його заповіті є такі слова: «...Але я вірю і сподіваюсь, що у мене не було інших ворогів, окрім ворогів Іспанії, яку я любитиму, й служитиму до останнього подиху, який вже наближається... [3, с. 369]. Хотілося б в останню хвилину, з'єднавши ім'я Бога та Іспанії, обійняти всіх вас, щоб вигукнути разом в останній раз на порозі смерті: Возвися, Іспаніє! Живи, Іспаніє!» [3, с. 379]... Заповіт Франко відкриває його для нащадків як дійсно національного, навіть романтичного лідера.

Література

1. Іваницька О.П. «Франко – каудильйо Іспанії» / О.П. Іваницька. – Вінниця: Книга-ВЕГА, 2002.
2. Gardner, H. Leading minds: An anatomy of leadership / H. Gardner. – N.Y.: Basic Books, 1995. – 416 p.
3. Fusi Juan Pablo. Franco. Spanien unter der Diktatur. 1936-1975, p.97; Descola Jean. Oh Espana, p.312-313.

Брило Юлія Миколаївна
кандидат філософських наук,
Національний технічний
університет України
«Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»

ПРОБЛЕМА МІЖЦИВІЛІЗАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ПОСТТОЙНЬЯНСЬКІЙ ФІЛОСОФІЇ ІСТОРІЇ

Проблема взаємодії цивілізацій є однією з найбільш актуальних у філософії історії і особливо у її постнекласичних проявах, адже саме через неї вирішуються задачі побудови періодизації світового історичного процесу, обґрунтування його континуальності чи визначення домінуючих факторів, що сприяють дискретності.

Мета мого виступу полягає у визначенні особливостей рішення проблеми

міжцивілізаційної взаємодії у теоретичних побудовах представників посттоїнбїанської філософії історії.

Ще засновники теорії локальних цивілізацій – М. Данилевський, А. Дж. Тойнбі, П. Сорокін – глибоко вивчали проблему міжцивілізаційної взаємодії, при цьому сходилися на визнанні наявності такої взаємодії. Різнилися вони позиціями відносно характеру та глибини міжцивілізаційних зв'язків. Наступний важливий крок у рішенні проблеми зробили вже представники посттоїнбїанської філософії історії: С. Гантінгтон, Дж. Бентлі, В. Грін, Д. Уїлкінсон, П. Меннінг, Ш. Іто та інші.

Головний редактор журналу «World History» Дж. Бентлі у статті «Міжкультурні взаємодії та періодизація світової історії» відводить міжцивілізаційній взаємодії та міжкультурним комунікаціям роль критерію періодизації глобальної історії, який дозволить враховувати структури безперервності та зміни. Погляд на історію з глобальної точки зору перетинає національні кордони чи межі культурних регіонів, тому його треба звільнити від етноцентризму. «Таким чином, стає зрозумілим, що процеси міжкультурної взаємодії могли б мати деяке значення для задач розпізнавання історичних періодів з глобальної точки зору. Більш того, приймаючи міжкультурні взаємодії у якості критеріїв, історики могли б значно легше позбутися етноцентричних періодизацій, які структурують світове минуле згідно досвіду якогось особливого, привілейованого народу» [1, с.172-173].

Для Дж. Бентлі історія є насамперед продуктом взаємодій усіх народів світу. «Фокусуючи увагу на процесах міжкультурної взаємодії, історики могли б краще розпізнавати паттерни безперервності та зміни, що відображають досвід багатьох народів, замість того, щоб нав'язувати усім періодизацію, яка виведена з досвіду небагатьох привілейованих народів» [1, с.173]. При цьому, особливо важливою датою, на думку Дж. Бентлі, стає 1492 р., коли регіони світу вступили в безперервний та стійкий контакт, а міжкультурна взаємодія глибоко вплинула на досвід усіх народів Землі.

Тут доцільно згадати Д. Уїлкінсона з його Центральною цивілізацією. До речі, головним критерієм єдності історії, на його думку, теж виступають саме культурні взаємодії. Однак, якщо Дж. Бентлі ще далекий від проголошення однієї єдиної цивілізації, хоча і визнає наявність єднаних глобальних зв'язків, то Д. Уїлкінсон іде далі та пропонує взаємодію, чи у його тлумаченні «зв'язність», в якості критерію для визначення просторово-часових меж суспільства. «Центральна цивілізація стає історично помітною – визначається як очевидна, тільки коли в якості підстави критерію для визначення і обмеження цивілізації обираються ділові відносини та зв'язки, а не культурна схожість» [2, с.399].

Більш того, Д. Уїлкінсон розглядає можливість існування конфліктних цілісних утворень, де ворожнеча чи навіть воєнне протистояння є формами об'єднання, що створюють соціальні відносини між супротивниками та соціальну систему, складену з них. «Але довготривалий конфлікт об'єднує більш суттєвим чином – шляхом створення нової соціальної спільноти, що вміщує в собі конфлікт, однак не зводиться до нього, і всередині якої повинен

простежуватися розвиток конфлікту; часто ця спільність масштабніша та триваліша, аніж конфлікт, що її породив» [2, с. 400]. Відтак війна чи просто політичне, економічне чи культурне протистояння, поляризація світу зовсім не є проблемою на шляху визнання єдиної глобальної цивілізації. Головне, що народи так чи інакше сприймають один одного, тим самим зв'язані між собою і формують об'єднану цілісність.

Естафету з «елегантними та багатоплановими» ідеями Дж. Бентлі підхопив та розвинув П. Меннінг у статті «Проблема взаємодії у Всесвітній історії». Останній не тільки приймає тезу про міжкультурні взаємодії як критерій періодизації історії, але й розширює їх значення до якості основного змісту Всесвітньої історії. Велика заслуга П. Меннінга у тому, що він надав деталізації понятійного каркасу, запропонованого Дж. Бентлі в якості інструменту інтерпретації історії, шляхом постановки трьох уточнюючих питань: що мається на увазі під «взаємодією», що розуміється під «міжкультурним», які зміни маються на увазі у цьому каркасі при інтерпретації Всесвітньої історії?

Меннінг вказує, що найбільш «популярними» серед істориків формами міжкультурної взаємодії є дифузія та панування, які передають специфіку самого процесу. Коли мова чи система правління «дифундують», вони зберігають той же самий характер на новому місці, витісняючи своїх попередниць. Коли імперія чи технологія починають «домінувати» у новій галузі, вони нав'язують свої стійкі структури (паттерни) на шкоду структурам своєї попередниці [3, с.207]. При цьому історик наголошує, що вказані форми не можуть вичерпати усі можливості взаємодії. Необхідною є поява парадигми, заснованої на міжкультурній взаємодії, що помістила б «історію цивілізацій у деякий більш загальний контекст» [3, с.212]. Недостатньо лише розрізняти взаємодії у всесвітній історії, необхідно розуміти їх тип та характер.

Значно стриманіше сприймає глобальне значення міжкультурної чи міжцивілізаційної взаємодії Ш. Іто. На його думку, «основні цивілізації зберігають притаманну їм індивідуальність навіть після того, як вони відчули вплив інших цивілізацій» [4, с. 353]. Він наводить приклад, коли в ході духової революції Японська цивілізація підпала під вплив Китайської, однак зберегла власну цивілізаційну ідентичність. Відтак вплив чи взаємодія – це занадто просте пояснення для цивілізаційного поступу. І далі: «Ось що дійсно має місце – збереження ідентичності незважаючи на вплив інших цивілізацій. Це реальний аспект міжцивілізаційних відносин, який повинен прояснити порівняльне дослідження цивілізацій» [4, с. 353].

Загалом наступність всесвітньої історії Ш. Іто пояснює за допомогою «загальних трансформацій у світовому масштабі». «Цивілізації не розвивалися ізолювано, але зазнавали як єдине ціле декількох великих трансформацій, причому не місцевих, а глобальних» [4, с. 347]. Тут мається на увазі схема з п'яти стадій всесвітньої трансформації, п'ять великих революцій, досвід яких відомий людству як єдиному цілому. Отже, мислитель займає серединну позицію у сприйнятті міжкультурної комунікації та її ролі у поступі людства.

Таким чином, філософи-постмодерністи одноголосно визнають наявність міжцивілізаційної взаємодії. На фоні цього їх погляди різняться розумінням

ролі взаємодії у збереженні континуальності та наступності всесвітньої історії: від поміркованості (Ш. Іто) до крайньої абсолютизації (П. Меннінг). Немає єдності і у розумінні основних форм міжцивілізаційної взаємодії: від зіткнення чи навіть воєнного протистояння до міжцивілізаційного діалогу.

Література

1. Бентли Дж. Межкультурные взаимодействия и периодизация Всемирной истории / Дж. Бентли // *Время мира: альманах соврем. исслед. по теорет. истории, макросоциологии, геополитике, анализу мировых систем и цивилизаций* / науч. ред. Н.С. Розов. – Новосибирск: Сибирский хронограф, 2001. – Вып. 2: Структуры истории. – С. 171-203.

2. Уилкинсон Д. Центральная цивилизация/ Д. Уилкинсон // *Время мира: альманах соврем. исслед. по теорет. истории, макросоциологии, геополитике, анализу мировых систем и цивилизаций* / науч. ред. Н.С. Розов. – Новосибирск : Сибирский хронограф, 2001. – Вып. 2: Структуры истории. – С. 397-423.

3. Мэннинг П. Проблема взаимодействий во Всемирной истории / П. Мэннинг // *Время мира: альманах соврем. исслед. по теорет. истории, макросоциологии, геополитике, анализу мировых систем и цивилизаций* / науч. ред. Н.С. Розов. – Новосибирск: Сибирский хронограф, 2001. – Вып. 2: Структуры истории. – С. 204-221.

4. Ито Ш. Схема для сравнительного исследования цивилизаций / Ш. Ито // *Время мира: альманах соврем. исслед. по теорет. истории, макросоциологии, геополитике, анализу мировых систем и цивилизаций* / науч. ред. Н.С. Розов. – Новосибирск: Сибирский хронограф, 2001. – Вып. 2: Структуры истории. – С. 345-354.

Гербіч Олексій Віталійович
аспірант Донецького національного
університету імені Василя Стуса

КІНО ЯК ФІЛОСОФСЬКА ПАРАДИГМА ТА СТИЛЬ СУЧАСНОГО ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА

Кінематографія – це філософський феномен та першочерговий атрибут соціального життя більшості людей сьогодення. Саме цим сьогодні можна пояснити шалену популярність різноманітних серіалів, коли люди в усьому світі чекають виходу нової серії «Гри престолів» або «Шерлока», відсуваючи всі свої справи на потім та зосереджуючись на ідеальних екранних образах, з якими вони себе ідентифікують. У цьому розрізі, проблема «маленької людини» набуває з кожним днем все більше аспектів та нових напрямків, що є досить важливим з точки зору філософського аналізу.

Дуже цікавим в цьому розрізі є виникнення цілого пласту молодіжної культури пов'язаної з супергероями, які є абсолютними лідерами прокату у світі. На сьогоднішні є досить поширеною практикою проведення у різних куточках світу Comic-Conів – фестивалів, які спочатку замислювалися як